

Sygn. akt I ACa 749/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 listopada 2021 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Bogusław Dobrowolski
Protokolant	:	Monika Jaroszko

po rozpoznaniu w dniu 19 listopada 2021 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **K. G., K. P. (1), A. G. i K. P. (2)**

przeciwko **R. Bank (...)(...) w (...) w W.**

o ustalenie i zapłatę

na skutek apelacji stron

od wyroku częściowego Sądu Okręgowego w Olsztynie

z dnia 24 września 2020 r. sygn. akt I C 712/19

1) **zmienia zaskarżony wyrok w punkcie I i II w ten sposób, że ustala, iż umowa o kredyt hipoteczny nr (...) zawarta w dniu 16 czerwca 2008 r. pomiędzy powodami a poprzednikiem prawnym pozwanego - (...) S.A. (...) z siedzibą w W. jest nieważna;**

2) **oddala apelację pozwanego.**

(...)

UZASADNIENIE

Powodowie A. G., K. G., K. P. (2) i K. P. (1) żądali ustalenia nieważności umowy o kredyt hipoteczny nr (...), zawartej w dniu 16 czerwca 2008 r. z poprzednikiem prawnym pozwanego – (...) S.A.(...) z siedzibą w W., ewentualnie ustalenia, że umowa ta zawiera niedozwolone postanowienia, które nie wiążą powodów: § 2 ust. 1 umowy oraz § 7 ust. 4 i § 9 ust. 2 pkt 1 i 2 Regulaminu kredytu hipotecznego udzielanego przez (...) nr (...), a nadto – kumulatywnie z powyższymi żądaniami – zapłaty kwoty 156.937,03 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie, liczonymi od kwot: 154.570,81 zł od dnia 16 listopada 2019 r. do dnia zapłaty i 2.366,22 zł od dnia doręczenia pozwanemu odpisu pozwu do dnia zapłaty tytułem zwrotu wszystkich rat kapitałowych i odsetkowych, jakie do dnia wytoczenia powództwa pozwany pobrał od nich w wykonaniu nieważnej umowy kredytu, względnie – w przypadku uznania, że umowa jest ważna, lecz niewiążące są wskazane wyżej postanowienia.

Pozwany R. Bank (...) w W. (...) z siedzibą w W. wniósł o oddalenie tego powództwa w całości na koszt powodów.

Wyrokiem częściowym z dnia 24 września 2020 r. Sąd Okręgowy w Olsztynie oddalił powództwo w zakresie żądania ustalenia nieważności powyższej umowy (pkt I) i ustalił, że nie wiążą powodów niedozwolone postanowienia: § 2 ust. 1 zdanie drugie tej umowy oraz § 7 ust. 4 i § 9 ust. 2 pkt 1 i 2 Regulaminu kredytu hipotecznego udzielanego przez (...) nr (...), stanowiącego jej część (pkt II).

Z bezspornych ustaleń tego Sądu wynikało, że powodowie zawarli umowę o kredyt indeksowany nr (...) w dniu 16 czerwca 2008 r. z pośrednikiem prawnym pozwanego – (...) S.A. (...) z siedzibą w W., mając status konsumentów. Umowa została poprzedzona ich wnioskiem kredytowym, w którym kwotę wnioskowanego kredytu oznaczyli w walucie polskiej (170.000 PLN), wskazując jako walutę kredytu walutę szwajcarską (...) z okresem spłaty 360 miesięcy. Podpisali przy tym oświadczenie, że są świadomi ryzyka związanego z kwestią ryzyka kursowego oraz możliwych, wynikających z tego zmian wysokości zobowiązania i rat, jak również, że kredyt zostanie wypłacony w PLN i rezygnują z zaciągnięcia kredytu w złotówkach. Potwierdzili, że znane są im postanowienia Regulaminu kredytu hipotecznego udzielanego przez pozwanego w odniesieniu do kredytów indeksowanych do waluty obcej. Podobne oświadczenie powodowie złożyli przy zawieraniu umowy.

W umowie Bank udzielił powodom kredytu w kwocie 169.000 zł na zakup lokalu mieszkalnego na rynku wtórnym przez A. i K. G. (K. P. (1) jest bratem, a K. P. (2) bratową A. G., a wystąpili jako kredytobiorcy dla podniesienia zdolności kredytowej A. i K. G.), refinansowanie wydatków na cele mieszkaniowe i na modernizację - kredyt indeksowany do waluty obcej (...), okres kredytowania 360 miesięcy, prowizja w walucie polskiej w wysokości 1,5% kwoty kredytu (§ 2 ust. 1-5). Raty miesięczne, obejmujące kapitał i odsetki, pobierane z rachunku wskazanego przez kredytobiorców w oddzielnym dokumencie, stanowiącym pełnomocnictwo dla Banku (§ 6). Oprocentowanie kredytu zmienne, stanowiące sumę stałej marży oraz stopy referencyjnej LIBOR 3M (...), szczegółowe zasady zmiany określone zostały w „Regulaminie kredytu hipotecznego udzielanego przez (...), stanowiącym integralną część umowy, podobnie jak zasady wypłaty kredytu (§ 3 umowy i § 5 regulaminu).

Zgodnie z Regulaminem w przypadku kredytów indeksowanych do waluty obcej kredyt był udzielany w złotych (§ 4 ust. 1), uruchomienie kredytu miało następować w PLN według kursu nie niższego niż kurs kupna zgodnie z Tabelą obowiązującą w momencie wypłaty środków lub poszczególnych transz, zaś w przypadku gdyby wypłacone środki nie pokrywały kwoty zobowiązania lub inwestycji, na poczet której udzielono kredytu, kredytobiorca był zobowiązany do pokrycia ewentualnej różnicy (§ 7 ust. 4 i 5), saldo kredytu miało być wyrażone w walucie obcej, raty spłaty miały być wyrażone w walucie obcej i pobierane z rachunku bankowego kredytobiorców prowadzonego w PLN, według kursu sprzedaży zgodnie z Tabelą obowiązującą w Banku na koniec ostatniego dnia roboczego poprzedzającego dzień wymagalności raty (§ 9 ust. 2). Tabelę zdefiniowano jako Tabelę kursów walut obcych obowiązującą w Banku (§ 2 pkt 12). Żadne postanowienie nie wskazywało, w jaki sposób ustala się kursy w (...).

Kwota kredytu została wypłacona w walucie polskiej. Od dnia 8 sierpnia 2008 r. z rachunku powodów pobierane są raty – w PLN, przeliczane przez bank na (...) (wg kursu tej waluty banku) dla pomniejszenia salda zadłużenia, prowadzonego w tej walucie.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał, że po stronie powodów istnieje interes prawny w żądaniu nieważności wspomnianej umowy (art. 189 k.p.c.). Podkreślił, że ewentualne podzielenie przez Sąd argumentacji o nieważności umowy tylko na potrzeby rozstrzygnięcia o zapłatę wynikać będzie nie z sentencji wyroku, lecz z uzasadnienia, a nie ma pewności, czy będzie to uznawane w innych postępowaniach w kategorii powagi rzeczy osądzonej, a ponadto orzeczenie stwierdzające nieważność umowy może dawać podstawę do stwierdzenia nieważności hipoteki ustanowionej na zabezpieczenie kredytu.

Sąd Okręgowy wywiódł także, że sporna umowa kredytu spełnia wymagania art. 69 prawa bankowego (w brzmieniu obowiązującym w dacie jej zawarcia), czego nie zmienia postanowienie, że kwota udzielonego kredytu miała być indeksowana kursem waluty obcej, jako że od początku znana była w tym przypadku kwota kredytu w złotych. Poza

tym, dopuszczalność prawna kredytów indeksowanych walutą obcą wynika z wyraźnego wskazania tego rodzaju kredytów w art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 Prawa bankowego oraz wprowadzenia art. 75b prawa bankowego, na podstawie nowelizacji tej ustawy.

Sąd ten uznał nadto, że mechanizm indeksacji, a także związana z nim zasada oprocentowania nie jest sprzeczna z naturą stosunku (art. 353¹ k.c.). Wskazał, że ryzyko zmiany kursu waluty przyjętej jako miernik wartości świadczenia z zasady może wywoływać konsekwencje dla obu stron – w przypadku podwyższenia kursu, podwyższając wartość zobowiązania kredytobiorcy w stosunku do pierwotnej kwoty wyrażonej w walucie wypłaty, a w przypadku obniżenia kursu – obniżając wysokość jego zadłużenia w tej walucie.

Zdaniem Sądu Okręgowego, zawarte w niniejszej umowie postanowienia waloryzacyjne – dotyczące głównego przedmiotu umowy – sformułowano niejednoznacznie (art. 385¹ § 1 zd. drugie k.c.). Podkreślił, że według tej umowy, wysokość zobowiązania powodów (konsumentów) była przeliczana z zastosowaniem dwóch rodzajów kursu waluty indeksacyjnej – kredyt wg kursu kupna, zaś rata wg kursu sprzedaży. Przy czym w obu przypadkach chodzić miało o kursy pozwanego banku, publikowane w niezdefiniowanej Tabeli. Sąd Okręgowy akcentował także, że konkretny sposób ustalania kursu nie został opisany ani w umowie, ani w regulaminie. To zaś nie pozwala na jednoznaczne określenie postanowień i konsekwencji płynących dla kredytobiorcy i powoduje, że bank miał jednostronną swobodę w zakresie ustalania kursu waluty indeksacyjnej.

Sąd Okręgowy stwierdził, że kwestionowane przez powodów postanowienia umowy i regulaminu nie były również z nimi uzgodnione indywidualnie w rozumieniu art. 385¹ § 1 i 3 k.c. Zauważył, że umowa stron została zawarta na podstawie wzoru opracowanego i stosowanego przez bank, a powodowie mogli wybrać jedynie rodzaj kredytu, który najbardziej im odpowiadał, uzgodnić kwotę kredytu w walucie polskiej, natomiast nie uzgadniano z nimi wszystkich pozostałych postanowień, w szczególności nie uzgadniano tego, czy mogą skorzystać z innego kursu waluty niż ustalany przez pozwanego.

Równocześnie zauważył, że wnioskowani przez pozwanego w odpowiedzi na pozew świadkowie nie uczestniczyli przy zawieraniu spornej umowy kredytu. Dlatego też Sąd Okręgowy pominął dowód z ich zeznań.

Tak ukształtowane postanowienia umowne Sąd Okręgowy ocenił jako sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszające interesy powodów w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. Powyższego, zdaniem Sądu, nie zmienia sposób w jaki Bank wykonywał umowę, jak też ewentualna możliwość zmiany przez powodów warunków spłaty określonych w umowie, gdyż ewentualna abuzywność postanowień umowy podlega badaniu na datę jej zawarcia. W efekcie za bezzasadne Sąd Okręgowy uznał prowadzenie postępowania dowodowego w tym przedmiocie.

Biorąc to wszystko pod uwagę, Sąd Okręgowy stwierdził, że analizowane postanowienia mają niedozwolony charakter i w związku z tym nie wiążą powodów. Zauważył przy tym, iż ich eliminacja z treści umowy, przy jednoczesnym zachowaniu postanowień dotyczących indeksacji kredytu oznaczałoby, że kwota kredytu wypłaconego powodom powinna zostać przeliczona na walutę szwajcarską, a powodowie w terminach płatności kolejnych rat powinni je spłacać w walucie polskiej, przy czym żadne postanowienie nie precyzowałoby kursu, według którego miałyby nastąpić takie rozliczenia.

Sąd Okręgowy przyjął także, że brak jest możliwości zastosowania w miejsce wyeliminowanych postanowień innego kursu waluty oraz przepisu prawa o charakterze ogólnym. To z kolei nie pozwala na sięgnięcie do domniemanej woli stron lub utrwalonych zwyczajów na podstawie art. 65 k.c. i art. 56 k.c. Brak również możliwości zastosowania art. 358 § 2 k.c., skoro świadczenia obu stron były wyrażone w walucie polskiej (wypłaty kredytów i ich spłata następowały w PLN, a (...) był tylko walutą indeksacyjną). Poza tym przepis ten nie obowiązywał w dacie zawarcia spornej umowy. Nawet gdyby uznać, że art. 358 § 2 k.c. mógłby być stosowany do skutków, które nastąpiły po dacie jego wejścia w życie to, zdaniem Sądu Okręgowego, nadal brak byłoby możliwości ustalenia kursu, według którego należałoby przeliczać zobowiązania stron sprzed tej daty, czyli przede wszystkim ustalić wysokości zadłużenia w (...) po wypłacie kredytu.

Sąd Okręgowy doszedł jednak do przekonania, że mimo eliminacji z umowy całego mechanizmu indeksacji, umowa ta może być wykonywana bez zmiany charakteru jej głównego przedmiotu, którym jest zobowiązanie banku do udostępnienia kredytobiorcom na czas oznaczony kwoty środków pieniężnych na ustalony cel i zobowiązanie kredytobiorcy do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie i zwrot kwoty wykorzystanego kredytu z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłata prowizji. Podkreślił, że nadal znana jest kwota i waluta kredytu, jego cel, okres i termin spłaty, wysokość prowizji oraz oprocentowanie. Taka umowa w pełni odpowiada cechom umowy kredytu wskazanym w art. 69 prawa bankowego, jest zgodna z zasadą swobodnego kształtowania stosunków umownych i nie narusza zasad współżycia społecznego (w tym dobrych obyczajów omówionych w pozwie).

Z uwagi na powyższe Sąd Okręgowy powództwo o ustalenie nieważności tej umowy oddalił i wskazał, że po uprawomocnieniu się niniejszego wyroku częściowego ewentualnie zaktualizuje się potrzeba przeprowadzenia dalszych czynności procesowych, zmierzających do rozstrzygnięcia o żądaniu zapłaty.

Apelację od tego wyroku złożyły obie strony.

Powodowie, zaskarżając go w zakresie punktu I zarzucili Sądowi Okręgowemu naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

1) art. 58 § 2 k.c. poprzez jego niezastosowanie, w sytuacji gdy umowa o kredyt hipoteczny nr (...) zawarta w dniu 16 czerwca 2008 r. pomiędzy powodami, a pośrednikiem prawnym pozwanego, jest sprzeczna z zasadami współżycia społecznego, ponieważ zezwala pozwanemu na jednostronne kształtowanie, bez jakichkolwiek ograniczeń, kursów kupna i sprzedaży franka szwajcarskiego, przez co pozwany ma możliwość nieograniczonego kształtowania wysokości zobowiązań powodów z tytułu spłaty kredytu;

2) art. 353¹ k.c. poprzez jego niezastosowanie, w sytuacji gdy:

a) treść umowy o kredyt sprzeciwia się właściwości (naturze) umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej, ponieważ zakłada istnienie ryzyka kursowego, charakterystycznego dla tego typu umowy, wyłącznie po stronie kredytobiorców, podczas gdy ryzyko to, powinno w równym stopniu obciążać obie strony umowy, co powinno być osiągnięte poprzez regulacje umowne przewidujące brak jakiegokolwiek ingerencji stron umowy na wysokość kursu franka szwajcarskiego, względnie poprzez określenie takich zasad kształtowania tego kursu, aby były one zrozumiałe dla konsumenta, nie dawały prawa do dowolnego kształtowania wysokości kursów tej waluty i były weryfikowalne przez konsumentów pod kątem ich prawidłowego stosowania przez bank;

b) umowa o kredyt, po wyeliminowaniu z niej kwestionowanych postanowień niedozwolonych, przewidujących wprowadzenie do umowy mechanizmu indeksacji oraz zasad jej stosowania, nie odpowiada pierwotnej woli i zamiarowi stron co do zawarcia umowy o kredyt indeksowany do waluty obcej, zakładający ryzyko zmiany kursu tej waluty, przez co umowa taka nie jest zgodna z zasadą swobodnego kształtowania stosunków umownych;

3) art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich poprzez ich niewłaściwe zastosowanie, przejawiające się w uznaniu, że umowa kredytu po wyeliminowaniu z jej treści wskazanych przez powodów niedozwolonych postanowień może nadal obowiązywać w pozostałej części, podczas gdy prawidłowe zastosowanie tych przepisów powinno doprowadzić do ustalenia nieważności umowy kredytu w całości na skutek wyeliminowania z niej niedozwolonych postanowień, z uwagi na to, że doprowadziło to do całkowitej zmiany charakteru (istoty) głównego

przedmiotu tej umowy przez co nie jest możliwe odtworzenie podstawowych praw i obowiązków stron umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej, które strony nabyły po zawarciu umowy.

Na tej podstawie powodowie wnieśli o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez ustalenie, że sporna w sprawie umowa kredytu jest nieważna. Domagali się także zasądzenia od pozwanego na ich rzecz kosztów procesu za postępowanie przed Sądem II instancji, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Pozwany zaskarżył zaś powyższy wyrok w punkcie II i zarzucił:

1) naruszenie przepisów postępowania, tj.:

a) art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. poprzez pominięcie wniosku pozwanego o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z przesłuchania świadka A. S. na okoliczności wskazane w pkt 4) petitum odpowiedzi na pozew oraz wniosku ewentualnego o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z zeznań świadka A. W. na ww. okoliczności, podczas gdy wniosek ten był istotny dla rozstrzygnięcia sprawy, w szczególności biorąc pod uwagę okoliczności dotyczące między innymi indywidualnego uzgodnienia postanowień umownych oraz rzekomej dowolności banku w wyznaczaniu kursów;

b) art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie dowolnej, a nie wszechstronnej oceny materiału dowodowego oraz ustaleń sprzecznych z treścią materiału dowodowego, tj.:

- ustalenie, że postanowienia umowne dotyczące indeksacji nie zostały indywidualnie uzgodnione ze stroną powodową, podczas gdy: z dowodów przeprowadzonych w sprawie, w tym w szczególności dowodów z dokumentów, wynikają okoliczności przeciwne; strona pozwana zaoferowała dowód w tym zakresie w postaci zeznań świadka A. S. oraz wniosek ewentualny z zeznań świadka A. W., które to wnioski Sąd bezpodstawnie pominął;

- brak uwzględnienia okoliczności: zapoznania się przez stronę powodową z postanowieniami umowy i regulaminu w odniesieniu do kredytu indeksowanego do waluty obcej, zapoznania strony powodowej z kwestią ryzyka kursowego; świadomości strony powodowej w zakresie ryzyka kursowego związanego z wahaniami kursów waluty, do której indeksowany jest kredyt; świadomego i swobodnego wyboru przez stronę powodową kredytu indeksowanego do waluty obcej oraz świadomej rezygnacji z zaciągnięcia kredytu w złotych, wynikających z dowodów w postaci dokumentów złożonych w niniejszej sprawie i oparcie się w zakresie okoliczności wyłącznie na treści zeznań strony powodowej;

- ustalenie, że pozwanemu została przyznana dowolność w zakresie kształtowania kursów wymiany walut, mających zastosowanie do umowy, podczas gdy z dostarczonych przez pozwanego informacji i dokumentów wynika, że pozwany bank nie posiadał uprawnienia do arbitralnego lub dowolnego ustalania kursów walut;

2) naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

a) art. 189 k.p.c. poprzez przyjęcie, że stronie powodowej przysługuje interes prawny w żądaniu ustalenia bezskuteczności postanowień § 2 ust. 1 umowy oraz § 7 ust. 4 i § 9 ust. 2 pkt 1 i 2 Regulaminu kredytu hipotecznego udzielanego przez (...) nr (...);

b) art. 385¹ § 1 k.c. poprzez przyjęcie, że postanowienia umowne dotyczące indeksacji nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny oraz stanowią niedozwolone postanowienia umowne;

c) art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 4 ust. 2 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, polegające na niewyodrębnieniu w łączącej strony umowie klauzul ryzyka walutowego, dotyczących stricte zastosowania mechanizmu indeksacji zobowiązania kredytowego kursem waluty obcej oraz klauzul spreadów walutowych, dotyczących wyłącznie odesłania do stosowanych przez bank kursów walutowych oraz dokonanie zbiorczej oceny wszystkich postanowień indeksacyjnych i zakwalifikowanie ich łącznie jako postanowień dotyczących głównych świadczeń stron, w sytuacji gdy w świetle aktualnego na dzień orzekania orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, to klauzule ryzyka walutowego, uwzględnivszy wyżej wspomniane ich wyodrębnienie, są postanowieniami określającymi główne świadczenia stron, zaś klauzule spreadowe są takiego charakteru pozbawione;

d) art. 56 k.c. w zw. z art. 358 § 2 k.c. w zw. z art. 69 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe w zw. z art. 6 ust. 1 Dyrektywy Rady 93/13/EWG poprzez brak odwołania się przez Sąd I instancji do normy art. 358 § 2 k.c. wykładanej łącznie z art. 69 ust. 3 Prawa bankowego w miejsce uznanych za niedozwolone klauzul indeksacyjnych w zakresie, w jakim klauzule te zawierają odesłanie do tabel kursowych banku, w sytuacji gdy taki proces stosowania prawa zmierza do przywrócenia równowagi kontraktowej stron przy jednoczesnym zachowaniu ważności umowy, służy realizacji celów Dyrektywy 93/13/EWG, a ponadto jest zgodny z przepisami prawa krajowego;

e) art. 385¹ § 2 k.c. oraz art. 65 § 1 i 2 k.c. i art. 353¹ k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13 oraz w zw. z motywem dwudziestym pierwszy Dyrektywy 93/13 polegające na ustaleniu, że w konsekwencji ustalenia abuzywności postanowień dotyczących sposobu ustalania kursów wymiany walut poprzez odesłanie do tabeli kursowej banku doszło do całkowitego wyeliminowania z umowy indeksacji, a w rezultacie do przekształcenia kredytu w kredyt złotowy z jednoczesnym pozostawieniem w mocy parametrów kredytu walutowego, tj. w szczególności postanowień umownych odnoszących się do zmiennego oprocentowania kredytu ustalanego jako stawka bazowa zastrzeżona dla zobowiązań kredytowych wyrażonych w walucie obcej (LIBOR 3M dla (...)) powiększona o stałą marżę banku, podczas gdy w sytuacji łącznego stwierdzenia niedozwolonego (nieuczciwego) charakteru całego mechanizmu indeksacji i konieczności wyeliminowania z umowy postanowień indeksacyjnych w całości możliwe jest zastosowanie stawki referencyjnej WIBOR, gdyż wyeliminowanie całego mechanizmu indeksacji zastosowanego w umowie powinno prowadzić do uznania, że kredyt jest kredytem złotowym, oprocentowanym według sumy stawki referencyjnej WIBOR, charakterystycznej dla zobowiązań w walucie polskiej oraz marży banku. Powyższe uchybienie skutkowało niedopuszczalną ingerencją Sądu w ustalony przez strony stosunek prawny poprzez jego nieuprawnioną zmianę.

W oparciu o tak sformułowane zarzuty, pozwany wniósł o zmianę powyższego wyroku poprzez oddalenie powództwa w zaskarżonej części i o zasądzenie od strony powodowej na swą rzecz kosztów procesu za obie instancje, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Pozwany domagał się nadto dopuszczenia i przeprowadzenia dowodu z przesłuchania świadka A. S. na okoliczności wskazane w pkt 4) petitum odpowiedzi na pozew, jak również wniosku ewentualnego o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z zeznań świadka A. W. na ww. okoliczności, zgłoszonego na wypadek nieuwzględnienia przez Sąd wniosku o przesłuchania świadka A. S. w trybie pisemnym.

W odpowiedzi na apelację pozwanego, powodowie wnieśli o jej oddalenie na koszt skarżącego banku.

Odpowiadając na apelację powodów, pozwany wniósł o jej oddalenie na koszt jego przeciwników procesowych.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje:

Apelacja powodów zasługiwała na uwzględnienie, w przeciwieństwie do apelacji pozwanego, która nie miała uzasadnionych podstaw.

Sąd I instancji poczynił trafne ustalenia faktyczne w zakresie istotnym dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy. Dlatego też ustalenia te Sąd Apelacyjny podzielił, czyniąc je również podstawą własnego rozstrzygnięcia.

Prawidłowo ustalił bowiem Sąd I instancji – i okoliczność ta nie stanowiła źródła sporu w sprawie – że wskazana w pozwie umowa o kredyt hipoteczny nr (...), stanowi umowę kredytu indeksowanego do waluty franka szwajcarskiego, której zawarcie w dniu 16 czerwca 2008 r., poprzedziło wystąpienie przez powodów z wnioskiem o udzielenie im przez poprzednika prawnego pozwanego takiego kredytu. Równie trafnie ustalił Sąd Okręgowy – co także nie budziło zastrzeżeń – że powodowie podpisali oświadczenie, w którym potwierdzili, że poinformowano ich o kwestii ryzyka kursowego, związanego z zaciągnięciem takiego zobowiązania oraz że rezygnują z zaciągnięcia zobowiązania w walucie polskiej i potwierdzają zapoznanie się z postanowieniami, ujętymi w przedmiotowej umowie i „Regulaminie kredytu hipotecznego udzielanego przez (...) (dalej jako: Regulamin), stanowiącym integralną część tej umowy.

Przy czym, wbrew odmiennemu zapatrywaniu apelacji pozwanego, okoliczność ta, sama przez się, nie uzasadnia jeszcze przyjęcia, że powodowie uzyskali od kredytującego banku wystarczające i jasne informacje odnośnie ryzyka, łączącego się z zawarciem tego typu umowy kredytowej. Jak bowiem wynika z akceptowanego w judykaturze stanowiska Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej jako: (...)), podzielanego również przez Sąd Apelacyjny w niniejszym składzie, wyrażonego na tle wykładni przepisów dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. UE. L. 95 z dnia 21 kwietnia 1993 r.; dalej jako: Dyrektywa 93/13), „warunek umowny musi być wyrażony prostym i zrozumiałym językiem, powinien być rozumiany jako nakazujący nie tylko, by dany warunek był zrozumiały dla konsumenta z gramatycznego punktu widzenia, ale także, by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu wymiany waluty obcej, do którego odnosi się ów warunek, a także związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach, dotyczących uruchomienia kredytu, tak by konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne” (por. orzeczenie z dnia 30 kwietnia 2014 r., C-26/13). Stanowisko to zostało podtrzymane także w wyroku z dnia 20 września 2018 r., zapadłym w sprawie C-51/17 oraz w wyroku z dnia 18 listopada 2021 r., wydanym w sprawie C-212/20, w którym (...) wskazał, że w wypadku umów kredytu na instytucjach bankowych ciąży obowiązek dostarczania kredytobiorcom informacji wystarczających do podjęcia przez nich świadomej i rozważnej decyzji. W szczególności wymóg przejrzystości warunków umownych oznacza, że warunek, zgodnie z którym kredyt powinien zostać spłacony w tej samej walucie obcej co waluta, w której został zaciągnięty, ma być rozumiany przez konsumenta zarówno w aspekcie formalnym i gramatycznym, ale także w odniesieniu do jego konkretnego zakresu, tak aby właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i racjonalny przeciętny konsument mógł nie tylko dowiedzieć się o możliwości wzrostu lub spadku wartości waluty obcej, do której kredyt był indeksowany, ale również oszacować – potencjalnie istotne – konsekwencje ekonomiczne takiego warunku dla swoich zobowiązań finansowych (pkt 42).

Tego jednak, jak słusznie wskazują to również powodowie w swej apelacji, w okolicznościach analizowanej sprawy zabrakło.

W świetle ujawnionych w sprawie danych nie sposób bowiem przyjmować za pozwanym, że zawarcie przez powodów z poprzednikiem prawnym pozwanego umowy kredytowej, poprzedziło właściwe i rzetelne przekazanie powodom

(działającym – co bezsporne – w charakterze konsumentów w rozumieniu art. 22¹ k.c.) przez przedstawicieli kredytującego banku, informacji, umożliwiających kredytobiorcom zrozumienie konstrukcji kredytu indeksowanego walutą obcą oraz ryzyka, wiążącego się z uzyskaniem takiego finansowania. Żaden ze złożonych do akt sprawy dowodów nie pozwala bowiem wywodzić, że powodowie zostali pouczeni o możliwości znacznych wahań kursu franka szwajcarskiego (stanowiącego przecież podstawę przeliczenia ich świadczenia) czy też o niestabilności waluty polskiej w stosunku do waluty szwajcarskiej. Na wnioski takie nie naprowadzają z całą stanowczością, złożone na etapie instancji odwoławczej, zeznania wnioskowanych przez pozwanego świadków w osobach A. W. i A. S.. Świadczenie ci – z uwagi na nieuczestniczenie w procesie zawarcia umowy kredytowej z powodami – nie posiadali bowiem wiedzy o okolicznościach temu towarzyszących (por. pisemne zeznania przywołanych świadków, k. 362-363 i k. 371-372).

Powyższego próżno szukać również w zapisach umowy stron oraz Regulaminu, który – poza odesłaniem do Tabeli, zdefiniowanej w § 2 pkt 12 Regulaminu (nota bene w sposób nieostry, bowiem jako „Tabela kursów walut obcych obowiązująca w Banku” – k. 25) – nie zawiera jakiegokolwiek opisu mechanizmu ustalania kursu, wykorzystywanego przez bank. Nie odwołuje się on także (podobnie jak i sama umowa) do jakichkolwiek formalnych czy też obiektywnych wskaźników, które umożliwiłyby kredytobiorcom weryfikację tegoż kursu, a w efekcie – oszacowanie, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla nich z tego konsekwencje ekonomiczne.

Zwraca bowiem uwagę, że w § 2 ust. 1 umowy stron wskazano jedynie, że bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy kwotę w wysokości 169.000 zł, a kredyt jest indeksowany do waluty obcej (...) (k. 22). Z kolei w § 7 ust. 4 wspomnianego Regulaminu podano, że w przypadku kredytów indeksowanych do waluty obcej, wypłata kredytu następuje w złotych według kursu nie niższego niż kurs kupna zgodnie z Tabelą obowiązującą w momencie wypłaty środków z kredytu. W przypadku wypłaty kredytu w transzach, stosuje się kurs nie niższy niż kurs kupna, zgodnie z Tabelą obowiązującą w momencie wypłaty poszczególnych transz. Saldo zadłużenia z tytułu kredytu wyrażone w walucie obcej i obliczane jest według kursu stosowanego przy uruchomieniu kredytu. W przypadku wypłaty kredytu w transzach, saldo zadłużenia z tytułu kredytu obliczane jest według kursów stosowanych przy wypłacie poszczególnych transz. Aktualne saldo zadłużenia w walucie kredytu kredytobiorca otrzyma listownie na podstawie postanowień § 11 (k. 26). W § 9 ust. 2 Regulaminu przewidziano natomiast, że w przypadku kredytów indeksowanych do waluty obcej raty kredytu podlegające spłacie wyrażone są w walucie obcej i w dniu wymagalności raty kredytu pobierane są z rachunku bankowego kredytobiorcy, według kursu sprzedaży zgodnie z Tabelą obowiązującą w banku na koniec dnia roboczego poprzedzającego dzień wymagalności raty spłaty kredytu (pkt 1); jeśli jednak dzień wymagalności raty kredytu przypada na dzień wolny od pracy, stosuje się kurs sprzedaży zgodnie z Tabelą obowiązującą w banku na koniec ostatniego dnia roboczego poprzedzającego dzień wymagalności raty spłaty kredytu (pkt 2 – k. 26).

Jak z tego wynika, zarówno kurs kupna, jak i kurs sprzedaży waluty szwajcarskiej, służącej do przeliczania kwoty kredytu, udostępnionej powodom oraz obciążających ich rat, określone były w Tabelach kursowych, sporządzonych samodzielnie przez Bank, na których kształt powodowie nie mieli żadnego wpływu. Na mocy spornych postanowień to bowiem wyłącznie Bank uprawniony był do jednostronnego w stosunku do powodów i w sposób dla nich wiążący, modyfikowania przedmiotowych kursów. W efekcie mógł on także wpływać na wysokość świadczenia powodów, nie dając im jednocześnie żadnego instrumentu, który pozwalałby im bronić się przed takimi arbitralnymi decyzjami pozwanego.

Niczego w tym zakresie nie zmienia podnoszona przez skarżący Bank okoliczność wykorzystywania kursu waluty szwajcarskiej, pozostającego w ścisłej relacji ze stosowanym powszechnie kursem tej waluty przez inne banki komercyjne. Należy wskazać, że okoliczność ta – o ile w ogóle zaistniała – nie znalazła oparcia w treści kontraktu. Nie zmieniała także tego, że kursy walut, wykorzystywane przez kredytodawcę, w dalszym ciągu ustalane były w sposób jednostronny.

Powyższe nie mogło zatem stać na przeszkodzie w stwierdzeniu abuzywności objętych niniejszym sporem postanowień, które nie zostały nadto indywidualnie uzgodnione z powodami.

Przypomnienia w tym miejscu wymaga, że zgodnie z utartym już stanowiskiem judykatury, podzielanym również przez Sąd Apelacyjny w niniejszym składzie, o indywidualnie uzgodnionym postanowieniu można mówić jedynie wówczas, gdy dane postanowienie powstało poprzez wspólne uzgodnienie jego treści przez konsumenta i przedsiębiorcę bądź też zostało narzucone przedsiębiorcy przez konsumenta. Postanowieniem indywidualnie uzgodnionym w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. jest takie postanowienie, które rzeczywiście powstało na skutek indywidualnego uzgodnienia (por. m.in. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 20 maja 2015 r., VI ACa 995/14 oraz wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 31 sierpnia 2020 r., I ACa 784/19). Co też znamienne, aby uznać postanowienie za indywidualnie uzgodnione nie jest wystarczającym ustaleniem, że cała umowa stanowiła przedmiot negocjacji. Koniecznym jest bowiem stwierdzenie, iż przedmiotem negocjacji (indywidualnych ustaleń) było konkretne jej postanowienie, które potencjalnie może zostać uznane za niedozwolone (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 grudnia 2019 r., IV CSK 443/18).

W sprawie niniejszej jest zaś niespornym, że poprzednik prawny skarżącego, przy zawieraniu umowy kredytowej z powodami, posłużył się wzorcem umownym. Z kolei nic – poza samymi w istocie deklaracjami pozwanego, którego obciążał ciężar dowodu w tym zakresie (art. 385¹ § 4 k.c.) – nie wskazuje na to, aby omawiane zapisy umowne, stanowiły efekt negocjacji powodów z kredytującym bankiem. Sam bowiem wybór przez powodów rodzaju (typu) zaciągniętego zobowiązania kredytowego czy też zaakceptowanie wszelkich warunków umowy kredytu nie pozwala jeszcze na wniosek, że mieli oni faktyczny, rzeczywisty wpływ na kształt zawartych w tej umowie postanowień, wprowadzających mechanizm indeksacji, co też niewadliwie zidentyfikował Sąd I instancji.

Trafnie Sąd ten wskazał także, że postanowienia te, określają główne świadczenia stron. Konstatacja taka wynika z orzecznictwa (...) (por. m.in. wyroki z dnia: 20 września 2017 r., C-186/16, z dnia 14 marca 2019 r., C-118/17, z dnia 3 października 2019 r., C-260/18 i z dnia 10 czerwca 2021 r., C-776/19), aprobowanego również w aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego. Ten bowiem w wyroku z dnia 30 września 2020 r., zapadłym w sprawie I CSK 556/18, wskazał że „zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej klauzule, a zatem także klauzule zamieszczone we wzorcach umownych kształtujące mechanizm indeksacji, określają główne świadczenie kredytobiorcy. W konsekwencji w ten sposób należy też ocenić postanowienie stanowiące część mechanizmu indeksacyjnego, określające sposób oznaczenia kursu miarodajnego dla przeliczenia walutowego (por. również wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z dnia 9 maja 2019 r., I CSK 242/18, z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18 i z dnia 2 czerwca 2021 r., I (...) 55/21). Przy czym, powyższe odnosić należy nie tylko do klauzuli ryzyka walutowego, jak sugeruje to pozwany. Podnieść bowiem trzeba – co zdaje się uszło uwagi apelującego banku – że choć istotnie w swych rozstrzygnięciach (...) posługuje się określeniem „klauzuli dotyczącej spreadu walutowego”, „klauzuli dotyczącej ryzyka kursowego” czy też „klauzuli walutowej”, nie rozdziela on jednak owych klauzul, a ocenia je całościowo (por. wskazany powyżej wyrok z dnia 14 marca 2019 r., wydany w sprawie C-118/17).

W efekcie klauzule te mogą podlegać ocenie pod kątem abuzywności wówczas, gdy są niejednoznaczne. Zgodnie bowiem z treścią art. 385¹ § 1 k.c. nie podlegają ocenie pod kątem abuzywności postanowienia, które określają główne świadczenia, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

Omawiane postanowienia umowne wymogu takiego jednak nie spełniają. Jeszcze raz podkreślić należy, że ich lektura nie pozwala na zidentyfikowanie sposobu, w jaki Bank kształtował kurs franka szwajcarskiego, zwiększając go bądź zmniejszając, wedle swojego uznania. W umowie stron zabrakło bowiem instrumentu, umożliwiającego weryfikację decyzji banku na tym polu. Postanowienia te są zatem nietransparentne, niejasne i trudne do rozumienia, a poprzez przyznanie sobie przez bank uprawnienia do swobodnego kształtowania kursu wymiany walut, skutkowały także rażąco dysproporcją uprawnień kontraktowych z niekorzyścią dla konsumentów (powodów), na których w istocie w całości przerzucono wynikające stąd – sygnalizowane we wstępnej części niniejszego uzasadnienia – ryzyko walutowe. Te bowiem zostało rozłożone w sposób rażąco nierównomierny, skoro po stronie kredytującego banku ograniczało się ono najwyżej do wysokości wypłaconego powodom kapitału (w sytuacji hipotecznego obniżenia kursu waluty szwajcarskiej w stosunku do waluty polskiej do zera), zaś po stronie kredytobiorców nie doznawało w istocie żadnych ograniczeń.

Tak skonstruowane postanowienia bezsprzecznie kształtowały także stosunek zobowiązaniowy w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszały interesy powodów. Jak bowiem podkreśla się w judykaturze, jako sprzeczne z dobrymi obyczajami kwalifikować należy postanowienia, które zmierzają do naruszenia równorzędności stron stosunku prawnego, nierównomiernie rozkładając uprawnienia i obowiązki między partnerami umowy (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2020 r., V CNP 7/20). Z kolei rażące naruszenie interesów konsumenta oznacza nieusprawiedliwioną dysproporcję – na niekorzyść konsumenta – praw i obowiązków, wynikających z umowy, skutkujące niekorzystnym ukształtowaniem jego sytuacji ekonomicznej oraz jego nierzetelne traktowanie (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 3 lutego 2006 r., I CK 297/05; z dnia 29 sierpnia 2013 r., I CSK 660/12; z dnia 30 września 2015 r., I CSK 800/14; z dnia 27 listopada 2015 r., I CSK 945/14; z dnia 15 stycznia 2016 r., I CSK 125/15 oraz z dnia 2 czerwca 2021 r., I (...) 55/21).

Biorąc to wszystko pod uwagę, zgodzić się należy z Sądem Okręgowym, że analizowane postanowienia stanowią niedozwolone postanowienia umowne. Tym samym, w myśl art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c., od początku i z mocy samego prawa nie wiązały one powodów (por. uchwałę składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 – zasada prawna), chyba że ci następczo wyraźnie oświadczyliby, że wyrażają wolę utrzymania umowy w mocy (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17 oraz wyrok TSUE z dnia 3 października 2019 r., C-260/18).

Takiej woli powodowie, na gruncie analizowanej sprawy, jednak nie ujawnili. Wręcz przeciwnie – słuchani na rozprawie, przeprowadzonej w dniu 24 września 2020 r. zgodnie wskazali, że domagają się uznania spornej w sprawie umowy za nieważną, wskazując przy tym, iż znane są im ewentualne konsekwencje takiej decyzji (k. 259v i następne).

Nie wyrazili oni nadto koniecznej zgody na zastąpienie omawianych, abuzywnych postanowień umownych innymi normami. Jak bowiem wskazał (...) we wspomnianym już wyroku z dnia 3 października 2019 r., w sprawie C-260/18, art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13 nie stoi co prawda na przeszkodzie temu, by sąd krajowy miał możliwość zastąpienia nieuczciwego postanowienia umownego przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym albo przepisem mającym zastosowanie, powyższe może mieć jednak miejsce tylko wtedy, gdy umowa staje się w całości nieważna i tylko za zgodą stron (por. pkt 48 przedmiotowego wyroku; podobnie wyroki (...): z dnia 30 kwietnia 2014 r., C#26/13, pkt 80-84 i z dnia 26 marca 2019 r., C#70/17 i C#179/17, pkt 64).

W efekcie brak było możliwości wypełnienia powstałych w umowie stron, w powyższy sposób, luk przepisem o charakterze dyspozytywnym, w tym i uwypuklonym w apelacji przepisem art. 358 § 2 k.c. Zauważyć bowiem należy – a co zdaje się uszło uwagi skarżącego – że przepis ten traktuje o możliwości określenia kursu waluty obcej, w której zostało wyrażone zobowiązanie, w przypadku spełnienia świadczenia w walucie polskiej, nie zaś o sytuacji, w której dochodzi do przeliczenia wysokości zobowiązania z waluty polskiej na walutę obcą. W umowie stron mechanizm indeksacji stanowił klauzulę waloryzacyjną, a strony nie spełniały świadczeń w walucie obcej. Tym samym omawiany przepis nie mógł mieć zastosowania, zwłaszcza jeśli zważyć, że wszedł on w życie dopiero w dniu 24 stycznia 2009 r., a więc już po zawarciu tej umowy, co ma o tyle istotne znaczenie, że ocena abuzywności postanowień umownych i jej skutków winna być dokonywana na datę zawarcia umowy, nie zaś na okres późniejszy (por. sygnalizowaną powyżej uchwałę 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17).

Mając to wszystko na względzie nie sposób więc uznać za pozwanym, że kwestionowane w sprawie, abuzywne postanowienia, mogą zostać zastąpione innymi normami. Stanowisko to jest tym bardziej uzasadnione, jeśli się uwzględni orzecznictwo (...), wedle którego takie działanie winno mieć charakter wyjątkowy i może nastąpić jedynie wówczas, gdy rozwiązanie umowy jako całości naraziłoby konsumenta na szczególnie szkodliwe skutki (por. m.in. wyrok (...) z dnia 21 stycznia 2015 r., w sprawach połączonych C-482/13, C-484/13, C-485/13 i C-487/13, pkt 33, 34). Takich zaś po stronie powodów dopatrzeć się nie sposób, skoro utrzymanie w mocy umowy stron w dalszym ciągu naraziłoby powodów na niczym nieograniczone ryzyko kursowe ze strony banku, o którym ten ostatni nie pouczył ich przed zawarciem tej umowy.

Ponadto, jak wskazuje się w judykaturze, działania sądu krajowego, w razie stwierdzenia abuzywności klauzuli umownej, powinny mieć charakter sankcyjny, co oznacza osiągnięcie swoistego skutku zniechęcającego profesjonalnych kontrahentów, zawierających umowy z konsumentami do przewidywania w umowach z nimi nieuczciwych postanowień umownych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18). Przy czym skutek ten – jak wyjaśnił to (...) w wyroku z dnia 14 czerwca 2012 r., w sprawie C-618/10 – mógłby zostać wyeliminowany właśnie w wyniku modyfikacji przez sąd krajowy treści umowy w sposób zmierzający do eliminacji abuzywności kontrolowanego postanowienia umownego, bowiem w takiej sytuacji przedsiębiorcy nadal byłiby zachęceni do stosowania nieuczciwych warunków, wiedząc, że nawet gdyby miały one być unieważnione, to umowa mogłaby zostać uzupełniona w niezbędnym zakresie przez sąd krajowy, tak aby zagwarantować w ten sposób interes przedsiębiorców. To z kolei mogłoby zagrażać realizacji długoterminowego celu ustanowionego w art. 7 Dyrektywy 93/13 (por. również orzeczenia (...): z dnia 21 stycznia 2015 r., C-482/13; z dnia 30 maja 2013 r., C-397/11; z dnia 4 czerwca 2009 r., C-243/08 i z dnia 15 marca 2012 r., C-453/10).

W świetle poczynionych wyżej rozważań zgodzić się zatem należało z Sądem I instancji, że sporne w sprawie postanowienia umowne, odnoszące się do kursu walutowego, nie obowiązywały, a powstała w wyniku tego luka nie mogła zostać uzupełniona. Nie sposób jednak zaaprobować oceny tegoż Sądu co do skutków powyższego.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, po usunięciu z umowy stron niniejszych niedozwolonych postanowień, wykonywanie tej umowy nie jest możliwe, a to z uwagi na brak koniecznych jej składników (essentialia negotii) z art. 69 Prawa bankowego. Na skutek wyeliminowania tych postanowień w umowie stron brak jest bowiem możliwości określenia wysokości udostępnionego powodom kapitału oraz poszczególnych rat kapitałowo-odsetkowych.

Eliminacja kwestionowanych postanowień oznacza jednocześnie zaniknięcie ryzyka walutowego, będącego podstawowym elementem umowy kredytu waloryzowanego do innej waluty (por. wyroki (...) z dnia z 14 marca 2019 r., C-118/17 i z dnia 10 czerwca 2021 r., C- 776/19). Powyższe skutkuje z kolei tak daleko idącym przekształceniem umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej, że uznać ją należy za umowę o odmiennej istocie i charakterze, choćby nadal chodziło tu tylko o inny podtyp czy wariant umowy kredytu. Oznacza to, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za jej całkowitą nieważnością (bezskutecznością) (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18).

Jeśli więc bez powyższych, niedozwolonych zapisów, umowa stron nie może funkcjonować, odmiennie niż przyjął to Sąd I instancji, umowę tę uznać należało za nieważną w oparciu o art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 69 Prawa bankowego, zgodnie z postulatem apelacji powodów.

Wątpliwości Sądu Apelacyjnego nie budzi bowiem, że po ich stronie istnieje interes prawny w takim żądaniu.

Przypomnieć w tym miejscu trzeba, że wedle utrwalonego już stanowiska judykatury, interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c., istnieje wówczas, gdy istnieje niepewność stosunku prawnego lub prawa, wynikająca z obecnego lub przewidywanego ich naruszenia lub kwestionowania, a więc gdy zachodzi swoista potrzeba ich potwierdzenia, wynikająca z sytuacji prawnej, w jakiej znajduje się powód (por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 2019 r., III CSK 237/18). W orzecznictwie akcentuje się zarazem, że powód ma interes prawny w żądaniu ustalenia, jeżeli powództwo o ustalenie istnienia prawa jest jedynym możliwym środkiem jego ochrony (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2012 r., III CSK 181/11). Interes prawny istnieje więc wówczas, gdy powód może uczynić zadość potrzebie ochrony swej sfery prawnej przez samo ustalenie istnienia bądź nieistnienia stosunku prawnego lub prawa. Przyjmuje się przy tym, że ocena istnienia interesu prawnego winna uwzględniać, czy wynik postępowania doprowadzi do wyjaśnienia niejasności i wątpliwości, co do danego stosunku prawnego, a także – czy wynik ten definitywnie zakończy spór na wszystkich płaszczyznach tego stosunku lub mu zapobiegnie, a zatem czy sytuacja strony powodowej zostanie jednoznacznie określona i czy wyrok uwzględniający powództwo będzie wystarczający do reaktywowania stanu prawnego. Interes prawny, wyrażający się w osiągnięciu konkretnych skutków prawnych w zakresie usunięcia niepewności sytuacji prawnej powoda, musi zostać poddany analizie przy założeniu uzyskania wyroku pozytywnego oraz przy analizie, czy w razie wydania orzeczenia negatywnego, powód może osiągnąć tożsamy skutek w zakresie

ochrony swej sfery prawnej w innej drodze, za pomocą wniesienia powództwa na innej podstawie prawnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lipca 2017 r., II CSK 745/16).

W ocenie Sądu Apelacyjnego, zaistniały pomiędzy stronami niniejszego procesu spór odnośnie związania ich węzłem obligacyjnym w postaci wskazanej wyżej umowy kredytowej rozstrzygnąć mogło w sposób pewny powództwo o ustalenie nieważności tej umowy. Dopiero bowiem wyrok ustalający jej nieistnienie pozwolił na usunięcie po stronie powodów stanu niepewności odnośnie tego czy zobowiązani są oni do regulowania rat z niniejszej umowy, czy też taki obowiązek po ich stronie nie występuje.

Biorąc to wszystko pod uwagę, uznając apelację powodów za uzasadnioną, Sąd Apelacyjny, działając na zasadzie art. 386 § 1 k.p.c., zmienił zaskarżony wyrok i ustalił nieważność, zawartej w dniu 16 czerwca 2008 r. pomiędzy powodami a poprzednikiem prawnym pozwanego – (...) S.A. Oddział w Polsce z siedzibą w W., umowy o kredyt hipoteczny nr (...), oddalając jednocześnie – w oparciu o art. 385 k.p.c. – apelację strony pozwanej.

Wobec zaś tego, że zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego miał charakter wyroku częściowego, Sąd Apelacyjny nie rozstrzygał o kosztach procesu, jako że rozstrzygnięcie takie – stosownie do treści art. 108 § 1 k.p.c. – nastąpi dopiero w orzeczeniu, które zakończy sprawę (jako całość) w danej instancji.

(...)